

I място в III възрастова група (IX-XII клас)

Светлозара Димитрова XI клас МГ „Баба Тонка“ Русе

Право и справедливост

Хората сме най-съвършените творения на природата. Всеки човек е уникален и неповторим – с различни мисли и концепции за света и живота. Но в нашата същност е заложена и известна доза себичност. Понякога, водени от инстинкта си за самосъхранение (а и не само), се превръщаме в егоцентрични личности. Не се съобразяваме с нищо и никого, за да се впуснем в преследването на собствените си интереси и амбиции. Самозабравяме се. Оттук нататък следват безброй заблуди и измами... *Omnia habet fines!* *

Достатъчно е дори за миг да се почувстваме наранени, за да искаме повече от всичко да причиним болка поне колкото тази, която сме изпитали. Завъртаме се в един омагьосан кръг, където на пиедестал се издига желанието за отмъщение. Съвестта и моралът сякаш се изгубват, превръщат се в почти незабележими пращинки в битието. И в целия този хаос се опитваме да установим ред. Сложна задача, но именно трудностите векове наред са движели човечеството към прогрес и развитие. А може би така се е родила и идеята за справедливостта, която с течение на времето се е превърнала в най-висш стремеж на цялото човечество. Но какво всъщност представлява „справедливост“ – понятие, изпълнено с необикновено значение?

Във философията справедливостта е дефинирана като „моралното качество на човека и същевременно оценка на моралната правилност, правотата на неговата дейност“. Преди всичко неин фундамент е моралът - онази тайнствена и трансцендентна сила, преминаваща през хилядолетията, за да предава непрекъснато под една или друга форма своите послания на всички хора по света.

Справедливостта онагледява идеята за чистата истина, до която човек се стреми да достигне. Ежедневно се сблъскваме с житейски ситуации от различно естество, където

едно срещу друго се изправят доброто и злото. Или по-точно мнения за правилно и грешно, тъй като това са субективни понятия. Пречупваме всичко през призмата на своята гледна точка,

---

* *Omnia habet fines!* - Всяко нещо има граници!

без да вземаме под внимание цялостната „картина“. Очакваме хората да разбират справедливостта по абсолютно същия начин, по който я възприемаме и ние самите. Но понякога справедливостта за един би означавала несправедливост за друг. А в определени случаи моралът не е достатъчен, за да гарантира неопетнено достойнство или защита. Точно тук се появява неистовата нужда от унифицирани правила. Съвкупността от равни и общоприети норми, които определят мярката в поведението и взаимоотношенията на хората е именно правото (*jus*).

Древногръцкият философ Демокрит създава античната теория за естественото право (*jus naturale*). Основната и най-важна субстанция е нашата екзистенция. Концепция се основава на твърдението, че законодателните решения не трябва да противоречат на природните. И това е валидно е за всеки индивид, без значение от епохата, расата или възрастта. В природата на всеки *Homo sapiens* има заложи естествени принципи направляващи поведението.

Какво би се случило в една държава без каквото и да е било нормативизиране на ситуациите? В този ред на мисли убийството или кражбите биха се превърнали в нещо обичайно. Когато даден индивид извърши подобни деяния и остане безнаказан, то масата от хора биха взели решението да постъпят по същия този начин. Без ясни определени правила социалният начин на живот би бил невъзможен. Ще цари само и единствено безпорядък. Именно затова през сложната плетеница от човешки отношения трябва да се прекара тънката и добре премерена нишка на правните норми, които са записани в система от закони. В Дигестиите на Юстиниан се споменава, че: „Законът е общо за всички предписание, решение на хора опитни, обрздаване на престъпленията, извършвани умишлено или по незнание. Законът е общо за всички обещание от страна на държавата.“

Законите са „оковите“ - ограничението на нашата свобода, за да не навлизаме в чуждата такава („Човек се ражда свободен, а навсякъде е в окови“ - Жан – Жак Русо). Благодарение на тях обществото се крепи от разпад и дисфункция.

В сократическия диалог „Държавата“ Платон застъпва идеята, че държавата представлява нравствена общност, чийто фундамент е идеята за справедливост. Управниците не трябва да са егоцентрични, а да работят в полза на гражданите, за да могат да ги направят добродетелни. Концепцията му се допълва от разбирането му за справедливостта като най-голямата ценност за всеки човешки индивид. Когато трите начала на душата (разум, емоции и апетити на тялото) се базират на разумно начало, то тогава тя придобива хармония, наречена справедливост. Това качество трябва да бъде получено чрез доброто възпитание и образование, но и придобито с лични усилия.

Уповавайки се на Платоновия замисъл, можем да съставим следната еквивалентност:

лична справедливост + спазване на законите < = > справедливо общество

Тогава и само тогава, когато спазваме установените закони и личната ни справедливост се базира на логическа обосновааност, а не на импулсивни мисли и чувства, които лишават съзнанието ни от обширния поглед върху ситуацията, то обществото, от което ние самите сме неразделна част, ще бъде справедливо.

В крайна сметка според Имануел Кант „Ако загине справедливостта, човешкият живот няма да има вече никаква стойност.“ Тя е една от основните ни ценности и фундамент, на който се уповаваме. Моралът и съвестта на всеки един от нас са ключът към хармонията на цялото общество. Индивидите са равни през закона и правосъдието, което гарантира справедливост, защита и чувство за сигурност. Животът е безкраен низ от трудности, перипетии и изпитания. Човек трябва да знае правата си и да ги отстоява със съзнание.

